

Uzasadnienie
do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie
z dnia 19 marca 2024 r.
w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000
Dolina Dolnego Sanu PLH180020

Zgodnie z art. 28 ust. 5 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023 r. poz. 1336, 1688, 1890 i z 2022 r. poz. 2375), zwanej dalej „ustawą o ochronie przyrody”, regionalny dyrektor ochrony środowiska ustanawia, w drodze aktu prawa miejscowego, w formie zarządzenia, plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 kierując się koniecznością utrzymania i przywracania do właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000.

Plan zadań ochronnych sporządzany jest na okres bezterminowy, pierwszy projekt sporządza się w terminie 6 lat od dnia zatwierdzenia obszaru przez Komisję Europejską jako obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty. Plan zadań ochronnych może być zmieniony, jeżeli wynika to z potrzeb ochrony siedlisk przyrodniczych lub gatunków roślin i zwierząt.

Plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000, zgodnie z art. 28 ust.10 ustawy o ochronie przyrody zawiera:

- 1) opis granic obszaru i mapę obszaru Natura 2000;
- 2) identyfikację istniejących i potencjalnych zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk będących przedmiotami ochrony;
- 3) cele działań ochronnych;
- 4) określenie działań ochronnych ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich wykonanie i obszarów ich wdrażania, w tym w szczególności działań dotyczących:
- 5) ochrony czynnej siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk,
- 6) monitoringu stanu przedmiotów ochrony oraz monitoringu realizacji celów, o których mowa w pkt 3,
- 7) uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiotach ochrony i uwarunkowaniach ich ochrony;
- 8) wskazania do zmian w dokumentach planistycznych niezbędne do utrzymania bądź odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000;
- 9) wskazanie terminu sporządzenia, w razie potrzeby, planu ochrony dla części lub całości obszaru.

Tryb sporządzania projektu planu zadań ochronnych i zakres prac na potrzeby sporządzania projektu planu zadań ochronnych określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 (Dz. U. z 2024 r., poz. 99).

Sporządzający projekt planu zadań ochronnych umożliwia zainteresowanym osobom i podmiotom prowadzącym działalność w obrębie siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000, udział w pracach związanych ze sporządzaniem tego projektu (art. 28 ust. 3 ustawy o ochronie przyrody) oraz zapewnia

możliwość udziału społeczeństwa, na zasadach i w trybie określonym w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2023 r. poz. 1094 z późn. zm.), w postępowaniu, którego przedmiotem jest sporządzenie projektu (art. 28 ust. 4 ustawy o ochronie przyrody).

Projekty planów zadań ochronnych zamieszcza się w publicznie dostępnych wykazach (art. 21 ust. 2 pkt 24 lit. a ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko).

Projekt planu wymaga uzgodnienia z wojewodą (art. 59 ust. 2 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz. U. z 2023 r. poz. 190).

Obszar Natura 2000 Dolina Dolnego Sanu PLH180020, jako specjalny obszar ochrony siedlisk został wyznaczony rozporządzeniem Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 13 lipca 2022 r. (Dz. U. poz. 1955).

Obszar obejmuje odcinek Sanu od Jarosławia do ujścia na wysokości Sandomierza. Szerokość koryta na tym odcinku waha się od 80 do 200 m. W obszarze wyróżnić można trzy podstawowe poziomy teras rzecznych - plejstoceni, rędzinny oraz łęgowy. W granicach obszaru znalazły się głównie terasa łęgowa, zamknięta w międzywalu lub ograniczona naturalnymi wysokimi krawędziami, fragmenty terasy rędzinnej oraz strome zbocza, występujące w okolicach Krzeszowa i Zarzecza.

Po częściowym uregulowaniu i obwałowaniu, wykonanym na przełomie XIX i XX w., San wykazuje nadal cechy rzeki roztokowej. Regulacja rzeki uaktywniła erozję wgłębną powodując obniżenie zwierciadła wód podziemnych oraz ograniczenie powierzchni terasy zalewowej. Aktualnie w zasięgu regularnych zalewów znajduje się najniższy stopień poziomu łęgowego - tzw. terasa wiklinowa oraz wyższe części terasy łęgowej, a także część rędzinnej.

Przedmiotami ochrony (wg SDF) w obszarze jest 10 typów siedlisk przyrodniczych z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej oraz 10 gatunków zwierząt z załącznika II. Wymieniono je poniżej:

- 3130 brzegi lub osuszane dna zbiorników wodnych ze zbiorowiskami z *Littorelletea*, *Isoëto-Nanojuncetea*;
- 3150 starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion*;
- 3270 zalewane muliste brzegi rzek z roślinnością *Chenopodion rubri* p.p. i *Bidention* p.p.;
- 6410 zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*);
- 6430 ziołorośla górskie (*Adenostylion alliariae*) i ziołorośla nadrzeczne (*Convolvuletalia sepium*);
- 6440 łąki selernicowe (*Cnidion dubii*);
- 6510 niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie. (*Arrhenatherion elatioris*);

- 9170 grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*);
- 91E0 łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*, olsy źródłiskowe)*;
- 91F0 łągowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe (*Ficario-Ulmetum*).

Przedmiotami ochrony są następujące gatunki zwierząt wymienione w załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG:

- 1130 Boleń pospolity *Aspius aspius*;
- 1188 Kumak nizinny *Bombina bombina*;
- 1337 Bóbr *Castor fiber*;
- 1355 Wydra *Lutra lutra*;
- 1060 Czerwończyk nieparek *Lycaena dispar*;
- 1037 Trzepla zielona *Ophiogomphus cecilia*;
- 6179 Modraszek nausitous *Phengaris nausithous*;
- 6177 Modraszek telejus *Phengaris telejus*;
- 5339 Różanka *Rhodeus amarus*;
- 6144 Kiełb białopłetwy *Romanogobio albipinnatus*.

Plan zadań ochronnych dla specjalnego obszaru ochrony siedlisk Natura 2000 Dolina Dolnego Sanu (zwanego dalej Obszarem) został sporządzony z uwzględnieniem wymagań określonych w art. 28 ust. 10 ustawy o ochronie przyrody oraz zgodnie z zapisami rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000. Założeniem do opracowania projektu planu zadań ochronnych dla Obszaru jest utrzymanie lub odtworzenie właściwego stanu przedmiotów ochrony, który to obowiązek wynika z art. 6 (1) Dyrektywy Siedliskowej. Prace nad projektem planu zadań ochronnych dla Obszaru rozpoczęły się 29 czerwca 2020 r. w ramach realizacji projektu nr POIS.02.04.00-00-0193/16 pn. „Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000” (PZO bis). Projekt współfinansowany jest w 85% ze środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Spójności w ramach II Priorytetu Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko – Ochrona środowiska w tym adaptacja do zmian klimatu, a w 15% z budżetu Państwa. Całkowity koszt to 32 371 135,97 zł, okres realizacji – lata 2017-2022. Przedmiotowy projekt planu zadań ochronnych zawiera wszystkie niezbędne elementy wynikające z zapisów ustawy o ochronie przyrody i ww. rozporządzenia w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000. Obejmuje cały obszar z wyłączeniem pokrywających się z nim gruntów Państwowego Gospodarstwa Leśnego „Lasy Państwowe”, dla których ustanowiono Plan Urządzenia Lasu dla Nadleśnictwa Leżajsk na lata 2022-2031 (Decyzja Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 29 sierpnia 2022 r., znak sprawy: DLŁ-WGL.8100.38.2022.LP), uwzględniający zakres, o którym mowa w art. 28 ust. 10 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

W ramach prac nad projektem planu zadań ochronnych przeprowadzono szczegółową inwentaryzację siedlisk przyrodniczych i siedlisk zwierząt obszaru objętego opracowaniem.

W przypadku siedlisk przyrodniczych, dla najszerzej rozprzestrzenionych łągów (siedliska o kodzie 91E0 i 91F0), najistotniejszym zagrożeniem aktualnym są obce gatunki inwazyjne. Masowe występowanie licznych gatunków ekspansywnych obcego pochodzenia

powoduje ubożenie składu florystycznego. Zarówno wielość gatunków jak i masowość ich występowania, zarówno w granicach obszaru jak i w częściach doliny poza obszarem, sprawiają, że niemożliwe jest określenie skutecznych metod przeciwdziałania zjawisku. Ponadto siedlisko zagrożone jest fragmentacją oraz zaśmiecaniem. Potencjalnie łęgom zagraża rozwój zabudowy w bezpośredniej bliskości płatów siedliska, a także działania regulacyjne i wszelkie inwestycje hydrotechniczne, w szczególności zabudowa poprzeczna koryta.

Dla grądu subkontynentalnego (siedlisko o kodzie 9170) do najpoważniejszych zagrożeń należy masowe występowanie licznych gatunków ekspansywnych obcego pochodzenia. Powoduje to ubożenie składu florystycznego. Innym zagrożeniem jest usuwanie martwych i umierających drzew, co powoduje ograniczanie zasobów martwego drewna i deficyt drzew biocenotycznych. W jednym z płatów stwierdzono zubożenie składu gatunkowego runa i niszczenie ściółki wskutek wypasu koni.

Dla zbiorowisk łąkowych (siedliska o kodzie 6410, 6440, 6510) do najpoważniejszych zagrożeń należą: zaniechanie/brak koszenia, masowe występowanie licznych gatunków ekspansywnych obcego pochodzenia oraz rozprzestrzenianie się rodzimych gatunków ekspansywnych. Siedliska łąkowe obszaru są również zagrożone zmianą sposobu użytkowania, głównie przez przekształcanie w pola uprawne. W niektórych miejscach jest to zagrożenie aktualne, w innych natomiast potencjalne.

Dla starorzeczy i naturalnych eutroficznych zbiorników wodnych ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion* (siedlisko o kodzie 3150) do najpoważniejszych zagrożeń należy pozbywanie się odpadów komunalnych w obrębie starorzeczy, siedlisk im towarzyszących oraz w ich bliskim otoczeniu, a także naturalne procesy sukcesyjne. Starorzeczom zagrażają ponadto wszelkie formy gospodarowania rolniczego, w których wykorzystuje się środki ochrony roślin oraz nawożenie, zarówno nawozami naturalnymi jak i sztucznymi. Czynniki te powodują pogorszenie parametrów fizykochemicznych wód zbiorników. Rozbudowa infrastruktury komunikacyjnej spowodowała w ostatnim czasie utratę części powierzchni siedliska oraz pogorszenie stanu ochrony w sąsiedztwie realizowanych inwestycji drogowych. W niektórych miejscach dokonywane jest pogłębianie zbiorników wodnych, wyrównywanie i zagospodarowanie brzegów, co powoduje bezpośrednie niszczenie roślinności stanowiącej identyfikatory fitosocjologiczne siedliska. Spośród zagrożeń potencjalnych podstawowe znaczenie ma rozwój zabudowy rozproszonej w bezpośredniej bliskości zbiorników wodnych.

Dla zalewanych mulistych brzegów rzek z roślinnością *Chenopodion rubri* p.p. i *Bidention* p.p. (siedlisko o kodzie 3270) aktualnym zagrożeniem siedliska są zmiany klimatyczne, przejawiające się w zmianie przebiegów pogodowych, przesunięciu okresów intensywnych opadów na drugą połowę lata oraz powtarzające się susze w okresie wiosenno-letnim. Największe znaczenie mają tu jednak zagrożenia potencjalne, a wśród nich regulowanie (prostowanie) koryt rzecznych oraz budowa obiektów hydroenergetycznych. W obydwu przypadkach upraszczanie i ujednolicanie przekroju poprzecznego i podłużnego koryta stanowi istotne zagrożenie zarówno w odniesieniu do Sanu i jego dopływów, jak też w stosunku do innych siedlisk od wód zależnych.

Dla trzepli zielonej *Ophiogomphus cecilia* najważniejsze oddziaływania i potencjalne zagrożenia wpływające negatywnie na stan populacji, siedliska i stan zachowania to: zanieczyszczenia wód powierzchniowych z zakładów przemysłowych, zrzuty ścieków bytowo-

gospodarczych, a także zanieczyszczenia wód powierzchniowych pochodzące ze źródeł punktowych, w tym z obszarów rolniczych, np. z gruntów ornych.

Dla czerwończyka nieparka *Lycaena dispar* najważniejsze negatywne oddziaływania na stan populacji, siedliska, a także na stan zachowania i ochrony to spowodowane przez człowieka zmiany stosunków wodnych, szczególnie widoczne w Chwałowicach, Orzechowie, Majdanie Zbydniowskim i Gliniance k. Ulanowa. Potencjalnym zagrożeniem jest możliwa budowa drogi przez łąkę na stanowisku w Musikowie.

Dla modraszka telejusa *Phengaris telejus* i modraszka nausitousa *Phengaris nausithous* najpoważniejszymi zagrożeniami są: całkowite zarzucenie gospodarki pastwiskowej, spowodowane przez człowieka zmiany stosunków wodnych, koszenie w nieodpowiednich terminach łąk (lub zbyt częste koszenie), ekspansja gatunków rodzimych i inwazja gatunków obcych, glinianki po produkcji cegieł oraz wkraczająca na łąki zabudowa mieszkaniowa. Potencjalne zagrożenia to budowa drogi przez siedlisko, czy wydawanie zezwoleń na budowę domów jednorodzinnych na łąkach zasiedlonych przez gatunek.

Dla gatunków ryb będących przedmiotami ochrony (boleń *Aspius aspius*, różanka pospolita *Rhodeus amarus*, kielb białopłetwy *Romanogobio albipinnatus*), jako główne zagrożenie, należy uznać suszę i zmniejszanie się ilości opadów. Te obserwowane w ostatnich latach zmiany klimatu powodują zmniejszenie stanu wód w rzekach i połączonych z nimi starorzeczach oraz wysychanie drobnych cieków. Ogranicza to powierzchnię dostępnych siedlisk, zwłaszcza dla roczników młodocianych. Deficyt opadów i wynikające stąd obserwowane niskie stany wody zmieniają również parametry fizykochemiczne wody w ciekach i starorzeczach takie jak temperatura, zawartość tlenu, co powoduje pogorszenie stanu siedliska, zwłaszcza dla gatunków reofilnych. Obserwowane niskie stany wód powodują również zwiększenie oddziaływania toksycznego zanieczyszczeń rozpuszczonych w wodach rzecznych. Deficyt opadów wymusza również konieczność poboru wód z wód naturalnych na potrzeby nawodnień rolniczych. W przyszłości, jeśli stan taki będzie się utrzymywał pobór wód powierzchniowych konieczny będzie również na potrzeby zaopatrzenia ludności.

W odniesieniu do bolenia *Aspius aspius* i kielbia białopłetwego *Romanogobio albipinnatus* istotny wpływ na liczebność populacji może wywierać populacja kormorana czarnego obserwowana nad Sanem. Zagrożeniem dla przedmiotów ochrony w obszarze są również gatunki obce, takie jak: babka łysa *Negobius gymnotrachelus*, czebaczek amurski *Pseudorasbora parva*, trawianka *Percotus gleni* i karaś srebrzysty *Carasius auratus gibelio*, których obecność stwierdzono w czasie realizacji połowów badawczych. Biorąc pod uwagę, że gatunki te należy ocenić jako wszystkożerne, mogą one wywierać presję drapieżniczą na młodociane stadia rozwojowe chronionych ryb, a także tworzyć silną konkurencję o zasoby pokarmu i mikrosiedliska bytowe.

Dla bolenia potencjalnym zagrożeniem jest także wzrost intensywności połowów wędkarskich. Zagrożenie to jest o tyle istotne, że ukierunkowane połowy wędkarskie nastawione są głównie na osobniki duże – okazy. Jednocześnie ryby te charakteryzują się często najlepiej dostosowanym do środowiska genotypem. Wzrost intensywności połowów wędkarskich może powodować nie tylko zmniejszenie liczebności, ale zubożenie genetyczne populacji. Wędkarstwo może mieć również wpływ na liczebność populacji kielbia białopłetwego. Ze względu na podobieństwo jest on często mylony przez wędkarzy z kielbieniem *Gobio gobio*.

Jednakże potencjalny wpływ wędkarstwa należy ocenić jako zdecydowanie mniej istotny niż może to mieć miejsce w przypadku bolenia.

Dla kumaka nizinnego *Bombina bombina* jako zagrożenie istniejące stwierdzono wyschnięcie zbiornika i eutrofizację naturalną. W zależności od warunków hydrologicznych w danym okresie rozrodczym może dojść do wyschnięcia zbiornika przed pełnym zakończeniem okresu rozwoju płazów, a przeżyźnienie wody w zbiorniku powoduje zakwit glonów i zmianę warunków świetlnych w zbiorniku. Kolejnym zagrożeniem istniejącym są odpadki i odpady stałe. Odpady komunalne, w tym elektrośmieci, prowadzą do zanieczyszczenia wody. Wśród zagrożeń istniejących stwierdzono ponadto drapieżnictwo (które ogranicza sukces rozrodczy płazów) oraz zmniejszenie lub utratę określonych cech siedliska, poprzez zarastanie zbiorników wodnych roślinnością nadbrzeżną oraz szuwarem, co przyczynia się do nadmiernego zacielenia siedliska dogodnego dla kumaka. Dodatkowo dla kumaka nizinnego określono zagrożenia potencjalne, tj. powódź (procesy naturalne), zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie - ogólnie, susze i zmniejszenie opadów, pozbywanie się odpadów z gospodarstw domowych/ obiektów rekreacyjnych.

Dla bobra *Castor fiber* i wydry *Lutra lutra* zagrożenia istniejące to kłusownictwo (zakładanie wnyków, ogrodzenia elektryczne przy stawach hodowlanych) oraz zatrucie środowiska związkami azotowymi. Do zagrożeń potencjalnych zaliczono istniejącą sieć drogową oraz jej rozbudowę, która może prowadzić do zwiększonej śmiertelności w populacjach obu gatunków.

Jako cel działań ochronnych dla siedliska 3150 starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion* ustalono:

- Utrzymanie wskaźnika na poziomie oceny FV. Utrzymanie *powierzchni siedliska* w obszarze (min. 85 ha) z uwzględnieniem naturalnych procesów;
- Utrzymanie wskaźnika *charakterystyczna kombinacja zbiorowisk* w obrębie transektu na poziomie oceny FV. Duża różnorodność fitocenotyczna zbiorowisk;
- Utrzymanie wskaźnika *barwa wody* na poziomie oceny co najmniej U1. Wyraźne zielone zabarwienie;
- Utrzymanie wskaźnika *konduktywność (przewodnictwo elektrolityczne)* na poziomie oceny co najmniej U1. 600-899 $\mu\text{S cm}^{-1}$;
- Utrzymanie wskaźnika *przeźroczystość wody* na poziomie oceny co najmniej U1. 1-2,5 m;
- Utrzymanie wskaźnika *odczyn wody* na poziomie oceny FV. pH 6,5-7,9;
- Utrzymanie wskaźnika *plankton: fitoplankton* na poziomie oceny co najmniej U1. Współdominacja sinic i zielenic;
- Utrzymanie wskaźnika *plankton: zooplankton* na poziomie oceny co najmniej U1. Obecność drobnych wioślarek oraz wrotków. Obecność gatunków eutroficznych od 5 do 50% w całym zespole zooplanktonu;
- Utrzymanie wskaźnika *gatunki wskazujące na degenerację siedliska* na poziomie oceny FV. Brak gatunków obcych i inwazyjnych.

Cele działań ochronnych dla siedliska 3270 zalewane muliste brzegi rzek z roślinnością *Chenopodium rubri* p.p. i *Bidention* p.p. to:

- Utrzymanie wskaźnika na poziomie oceny co najmniej U1. Utrzymanie powierzchni siedliska przyrodniczego w obszarze (min. 7 ha) z uwzględnieniem naturalnych procesów;
- Utrzymanie wskaźnika *struktura przestrzenna płatów siedliska* na poziomie oceny co najmniej U1. Częściowa fragmentacja siedliska; odległości między płatami siedliska wynoszą od 5 do 10 m, fragmentacja przynajmniej częściowo jest spowodowana czynnikami antropogenicznymi;
- Utrzymanie wskaźnika *gatunki charakterystyczne* na poziomie oceny FV. Na stanowisku występuje więcej niż 4 gatunki charakterystyczne dla siedliska;
- Utrzymanie wskaźnika *gatunki dominujące* na poziomie oceny FV. Na stanowisku dominują gatunki charakterystyczne dla siedliska;
- Utrzymanie wskaźnika *obce gatunki inwazyjne* na poziomie oceny FV. Brak gatunków inwazyjnych lub gatunki inwazyjne obecne, ale zajmują one nie więcej niż 25% powierzchni siedliska;
- Utrzymanie wskaźnika *gatunki ekspansywne roślin zielnych* na poziomie oceny FV. Brak gatunków ekspansywnych lub gatunki ekspansywne obecne, ale zajmują one nie więcej niż 10% powierzchni siedliska;
- Osiągnięcie wskaźnika *udział dobrze zachowanych płatów siedliska* na poziomie oceny U1. Płaty dobrze zachowane zajmują 50-79% powierzchni zajętej przez siedlisko na stanowisku. Obecnie wskaźnik na poziomie oceny U2.

Jako cel działań ochronnych dla siedliska 6410 zmiennowilgotne łąki trzęślicowe *Molinion* wskazano:

- Utrzymanie wskaźnika na poziomie oceny FV. Utrzymanie powierzchni siedliska (min. 430 ha) z uwzględnieniem naturalnych procesów oraz struktury mozaikowej na ok. 15% powierzchni;
- Utrzymanie wskaźnika *procent powierzchni zajęty przez siedlisko w transekcie* na poziomie oceny co najmniej U1. 50-80%;
- Utrzymanie wskaźnika *struktura przestrzenna płatów siedliska* na poziomie oceny FV. Odznacza się małą fragmentacją siedliska i występowaniem w postaci dużych kilkunastoarowych lub większych płatów z uwzględnieniem uwarunkowań geomorfologicznych;
- Utrzymanie wskaźnika *gatunki typowe* na poziomie oceny FV. Liczne gatunki charakterystyczne (≥ 5) i wyróżniające (≥ 3) dla związku *Molinion*;
- Utrzymanie wskaźnika *gatunki dominujące* na poziomie oceny co najmniej U1. Obecne gatunki dominujące (pokrycie powyżej 50%); dominują gatunki łąkowe, charakterystyczne dla klasy *Molinio-Arrhenatheretea*;
- Utrzymanie wskaźnika *ekspansja krzewów i podrostu drzew* na poziomie oceny FV. Łączne pokrycie w transekcie $< 5\%$;
- Utrzymanie wskaźnika *martwa materia (wojłok)* na poziomie oceny FV. Średnia < 2 cm;
- Utrzymanie wskaźnika *gatunki ekspansywne roślin zielnych* na poziomie oceny FV. Brak gatunków ekspansywnych lub pokrycie do 10%;
- Poprawa wskaźnika *obce gatunki inwazyjne* do poziomu oceny co najmniej U1. Pojedyncze osobniki gatunków inwazyjnych lub pokrycie do 5 % powierzchni.

Cele działań ochronnych dla siedliska 6440 łąki selernicowe *Cnidion dubii* to:

- Utrzymanie wskaźnika na poziomie oceny FV. Utrzymanie powierzchni siedliska w obszarze (min. 95 ha) z uwzględnieniem naturalnych procesów oraz struktury mozaikowej na ok. 63% powierzchni;
- Utrzymanie wskaźnika *struktura przestrzenna płatów siedliska* na poziomie oceny FV. Brak fragmentacji lub fragmentacja nieznaczająca wynikająca głównie z naturalnego ukształtowania dna doliny;
- Utrzymanie wskaźnika *gatunki charakterystyczne* na poziomie oceny co najmniej U1. Stan pośredni;
- Utrzymanie wskaźnika *gatunki dominujące* na poziomie oceny FV. Wśród dominantów zwykle jeden z gatunków charakterystycznych lub wyróżniających, współdominują różne gatunki łąkowe;
- Utrzymanie wskaźnika *cenne składniki flory* na poziomie oceny FV. Kilka gatunków rosnących licznie powyżej 25%;
- Utrzymanie wskaźnika *obce gatunki inwazyjne* na poziomie oceny FV. Brak gatunków inwazyjnych;
- Utrzymanie wskaźnika *gatunki ekspansywne roślin zielnych* na poziomie oceny FV. Brak lub pojedyncze gatunki ekspansywne, łączny ich udział do 10% wśród nich głównie gatunki łąkowe;
- Utrzymanie wskaźnika *ekspansja krzewów i podrostu drzew* na poziomie oceny FV. Brak lub pojedyncze występowanie;
- Utrzymanie wskaźnika *martwa materia (wojłok)* na poziomie oceny co najmniej U1. Warstwa średniej miąższości (średnio 0,5-2 cm);
- Utrzymanie wskaźnika *zachowanie płatów lokalnie typowych* na poziomie oceny FV. Duży udział płatów lokalnie typowych i dobrze zachowanych (> 40%).

Jako cel działań ochronnych dla siedliska 6510 niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie *Arrhenatherion elatioris* podano:

- Utrzymanie wskaźnika na poziomie oceny FV. Utrzymanie powierzchni siedliska w obszarze (min. 750 ha) z uwzględnieniem naturalnych procesów oraz struktury mozaikowej na ok. 28% powierzchni;
- Osiągnięcie wskaźnika *struktura przestrzenna płatów siedliska* na poziomie oceny U1. Średni stopień fragmentacji. Obecnie wskaźnik na poziomie oceny U2;
- Utrzymanie wskaźnika *gatunki charakterystyczne* na poziomie oceny FV. W przypadku *Arrhenatheretum elatioris* więcej niż 4 gatunki charakterystyczne dla siedliska; dla zb. *Poa pratensis-Festuca rubra* 3-4 gatunki;
- Utrzymanie wskaźnika *gatunki charakterystyczne* na poziomie oceny co najmniej U1. W przypadku *Arrhenatheretum elatioris* 3-4 gatunki charakterystyczne dla siedliska; dla zb. *Poa pratensis-Festuca rubra* 2 gatunki;
- Osiągnięcie wskaźnika *gatunki dominujące* na poziomie oceny U1. Silna dominacja (>50%) gatunków typowych dla łąk świeżych. Obecnie wskaźnik na poziomie oceny U2;
- Osiągnięcie wskaźnika *obce gatunki inwazyjne* na poziomie oceny U1. Gatunki o niskim stopniu inwazyjności w pokryciu <5% transektu lub pojedyncze osobniki gatunków wysoce inwazyjnych. Obecnie wskaźnik na poziomie oceny U2;

- Utrzymanie wskaźnika *gatunki ekspansywne roślin zielnych* na poziomie oceny co najmniej U1. Pokrycie żadnego z gatunków silnie ekspansywnych nie przekracza 10% i łączne pokrycie gatunków ekspansywnych <50%;
- Utrzymanie wskaźnika *udział dobrze zachowanych płatów siedliska* na poziomie oceny co najmniej U1. Płaty dobrze zachowane stanowią 50-79% powierzchni transektu lub generalnie płaty na transekcie mało typowe, średnio bogate w gatunki;
- Utrzymanie wskaźnika *martwa materia (wojtek)* na poziomie oceny co najmniej U1. 2-5 cm;
- Utrzymanie wskaźnika *ekspansja krzewów i podrostu drzew* na poziomie oceny FV. Łączne pokrycie poniżej 1%.

Cele działań ochronnych dla siedliska 9170 grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny *Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum* to:

- Utrzymanie wskaźnika na poziomie oceny FV. Utrzymanie stabilnej powierzchni siedliska (min. 36 ha) z uwzględnieniem naturalnych procesów;
- Utrzymanie wskaźnika *charakterystyczna kombinacja florystyczna* na poziomie oceny co najmniej U1. Zniekształcona w stosunku do typowej dla siedliska w danym regionie;
- Osiągnięcie wskaźnika *inwazyjne gatunki obce w podszycie i runie* na poziomie oceny U1. Sporadycznie (nie więcej niż 2% pokrycia transektu). Obecnie wskaźnik na poziomie oceny U2;
- Osiągnięcie wskaźnika *ekspansywne gatunki rodzime w runie* na poziomie oceny U1. Pojedynczo (powyżej 1%, lecz nie więcej niż 5% pokrycia transektu). Obecnie wskaźnik na poziomie oceny U2;
- Utrzymanie wskaźnika *struktura pionowa i przestrzenna roślinności* na poziomie oceny FV. Zróżnicowana; >50% powierzchni pokryte przez zwarty drzewostan, jednak obecne luki i prześwietlenia;
- Osiągnięcie wskaźnika *wiek drzewostanu (udział starodrzewu)* na poziomie oceny U1. <10% udział drzew starszych niż 100 lat, ale >50% udział drzew starszych niż 50 lat. Obecnie wskaźnik na poziomie oceny U2. Poprawa wskaźnika możliwa w dłuższej perspektywie czasu (kilka dekad);
- Utrzymanie wskaźnika *naturalne odnowienie drzewostanu* na poziomie oceny FV. Obfite, w lukach i prześwietleniach, brak pod okapem drzewostanu, ślady zgryzania nieliczne;
- Osiągnięcie wskaźnika *gatunki obce w drzewostanie* na poziomie oceny U1. <10% i nie odnawiające się. Obecnie wskaźnik na poziomie oceny U2;
- Osiągnięcie wskaźnika *martwe drewno (łączne zasoby)* na poziomie oceny U1. 10-20 m³/ha. Obecnie wskaźnik na poziomie oceny U2. Poprawa wskaźnika możliwa w dłuższej perspektywie czasu (kilka dekad);
- Osiągnięcie wskaźnika *martwe drewno wielkowymiarowe* na poziomie oceny U1. 3-5 szt./ha. Obecnie wskaźnik na poziomie oceny U2. Poprawa wskaźnika możliwa w dłuższej perspektywie czasu (kilka dekad);
- Osiągnięcie wskaźnika *mikrosiedliska drzewne (drzewa biocenotyczne)* na poziomie oceny U1. 10-20 szt./ha. Obecnie wskaźnik na poziomie oceny U2. Poprawa wskaźnika możliwa w dłuższej perspektywie czasu (kilka dekad);
- Osiągnięcie wskaźnika *inne zniekształcenia, w tym zniszczenia runa i gleby związane z pozyskaniem drewna* na poziomie oceny U1. Zniszczenia notowane

sporadycznie, ale istotnie oddziałujące na strukturę fitocenozy. Obecnie wskaźnik na poziomie oceny U2.

Jako cele działań ochronnych dla siedliska 91E0 łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe* *Salicetum albae*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*, olsy źródłiskowe wskazano:

- Utrzymanie wskaźnika na poziomie oceny FV. Utrzymanie stabilnej powierzchni siedliska (min. 1020 ha) z uwzględnieniem naturalnych procesów;
- Utrzymanie wskaźnika *gatunki charakterystyczne* na poziomie oceny FV. Typowa kombinacja florystyczna;
- Osiągnięcie wskaźnika *gatunki dominujące* na poziomie oceny U1. We wszystkich warstwach dominują gatunki typowe dla siedliska, przy czym są zaburzone relacje ilościowe (dominacja facjalna). Obecnie wskaźnik na poziomie oceny U2;
- Utrzymanie wskaźnika *gatunki obce geograficznie w drzewostanie* na poziomie oceny co najmniej U1. <10% i nie odnawiające się;
- Osiągnięcie wskaźnika *inwazyjne gatunki obce w podszycie i runie* na poziomie oceny U1. Więcej niż 1 gatunek, lub nawet 1 gatunek jeżeli liczny. Obecnie wskaźnik na poziomie oceny U2;
- Utrzymanie wskaźnika *ekspansywne gatunki rodzime w runie (apofity)* na poziomie oceny FV. Nie bardzo silnie ekspansywne;
- Osiągnięcie wskaźnika *martwe drewno (łączone zasoby)* na poziomie oceny U1. 10-20 m³/ha. Obecnie wskaźnik na poziomie oceny U2. Poprawa wskaźnika możliwa w dłuższej perspektywie czasu (kilka dekad);
- Osiągnięcie wskaźnika *martwe drewno leżące lub stojące >3 m długości i >50 cm grubości* na poziomie oceny U1. Obecnie wskaźnik na poziomie oceny U2. Poprawa wskaźnika możliwa w dłuższej perspektywie czasu (kilka dekad);
- Utrzymanie wskaźnika *naturalność koryta rzecznego* na poziomie oceny U1. Regulacja wykonana metodami „miękkimi”, z zachowaniem cech hydromorfologicznych ciek naturalnego;
- Utrzymanie wskaźnika *reżim wodny* na poziomie oceny co najmniej U1. Dynamika zalewów i przewodnienie podłoża obniżone w stosunku do normalnego z punktu widzenia ekosystemu/zbiorowiska roślinnego;
- Osiągnięcie wskaźnika *wiek drzewostanu (udział starodrzewu)* na poziomie oceny U1. <20% udział drzew starszych niż 100 lat, ale >50% udział drzew starszych niż 50 lat. Obecnie wskaźnik na poziomie oceny U2. Poprawa wskaźnika możliwa w dłuższej perspektywie czasu (kilka dekad);
- Utrzymanie wskaźnika *pionowa struktura roślinności* na poziomie oceny FV. Naturalnie, zróżnicowana struktura;
- Utrzymanie wskaźnika *naturalne odnowienie drzewostanu* na poziomie oceny FV. Obfite naturalne odnowienie;
- Utrzymanie wskaźnika *zniszczenia runa i gleby związane z pozyskaniem drewna* na poziomie FV. Brak zniszczeń spowodowanych pozyskaniem drewna.

Cele działań ochronnych dla siedliska 91F0 łągowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe *Ficario-Ulmetum* to:

- Utrzymanie wskaźnika na poziomie oceny FV. Utrzymanie stabilnej powierzchni

- siedliska (min. 95 ha) z uwzględnieniem naturalnych procesów;
- Utrzymanie wskaźnika *charakterystyczna kombinacja florystyczna* na poziomie oceny co najmniej U1. Zubożona w stosunku do typowej dla siedliska w regionie;
 - Osiągnięcie wskaźnika *gatunki dominujące w poszczególnych warstwach fitocenozy* na poziomie oceny U1. We wszystkich warstwach dominują gatunki typowe dla siedliska, przy czym są zaburzone relacje ilościowe. Obecnie wskaźnik na poziomie oceny U2;
 - Utrzymanie wskaźnika *liczba gatunków z grupy „wiązy, dąb, jesion” występujące w drzewostanie* na poziomie oceny co najmniej U1. Co najmniej dwa gatunki drzew z grupy;
 - Utrzymanie wskaźnika *różnorodność gatunkowa warstwy krzewów* na poziomie oceny FV. Cztery i więcej gatunków;
 - Utrzymanie wskaźnika *gatunki obce ekologicznie w drzewostanie* na poziomie oceny co najmniej U1. 10-50%;
 - Utrzymanie wskaźnika *gatunki obce geograficznie w drzewostanie* na poziomie oceny co najmniej U1. <10% i nie odnawiające się;
 - Osiągnięcie wskaźnika *martwe drewno (łącznie zasoby)* na poziomie oceny U1. 10-20 m³/ha. Obecnie wskaźnik na poziomie oceny U2. Poprawa wskaźnika możliwa w dłuższej perspektywie czasu (kilka dekad);
 - Osiągnięcie wskaźnika *martwe drewno leżące lub stojące >3 m długości i >50 cm grubości* na poziomie oceny U1. Obecnie wskaźnik na poziomie oceny U2. Poprawa wskaźnika możliwa w dłuższej perspektywie czasu (kilka dekad);
 - Utrzymanie wskaźnika *wiek drzewostanu (obecność starodrzewu)* na poziomie oceny co najmniej U1. <10% udział drzew starszych niż 100 lat, ale >50% udział drzew starszych niż 50 lat;
 - Utrzymanie wskaźnika *naturalne odnowienie drzewostanu* na poziomie oceny FV. Obfite, reagujące na luki i prześwietlenia;
 - Utrzymanie wskaźnika *struktura pionowa i przestrzenna drzewostanu* na poziomie oceny FV. Struktura zróżnicowana;
 - Utrzymanie wskaźnika *przejawy procesu grądowienia* na poziomie oceny FV. Brak lub nieznaczne;
 - Osiągnięcie wskaźnika *ekspansywne gatunki obce w podszyciu i runie* na poziomie oceny U1. Więcej niż 1 gatunek lub nawet 1 gatunek, jeżeli liczny. Obecnie wskaźnik na poziomie oceny U2;
 - Utrzymanie wskaźnika *ekspansywne gatunki rodzime (apofity) w runie* na poziomie oceny FV. Występują pojedynczo;
 - Utrzymanie wskaźnika *stosunki wodno-wilgotnościowe* na poziomie oceny U1. Zalewy wodami rzecznyymi zdarzają się wyjątkowo, lecz zastępowane przez przesiąki lub stagnowanie wody opadowej; znaczne uwilgotnienie, nieznacznie tylko dobiegające od stanu naturalnego;
 - Utrzymanie wskaźnika *zniszczenia runa i gleby związane z pozyskaniem drewna* na poziomie oceny FV. Brak zniszczeń spowodowanych pozyskaniem drewna;
 - Utrzymanie wskaźnika *inne zniekształcenia* na poziomie oceny FV. Brak zniekształceń.

Gatunkowi o kodzie 1037 trzepla zielona *Ophiogomphus cecilia* służyć ma:

- Utrzymanie wskaźnika *liczebność (stanowisko 100 m)* na poziomie oceny co

- najmniej U1. 20-99 umiarkowana;
- Utrzymanie wskaźnika *zagęszczenie* na poziomie oceny co najmniej U1. 2-9,9/10 m średnie;
 - Utrzymanie wskaźnika *rozkład* na poziomie oceny co najmniej U1. 41-70% rozproszony (pokrycie średnie);
 - Utrzymanie wskaźnika *siedlisko potencjalne* na poziomie oceny co najmniej U1. 50-79%;
 - Utrzymanie wskaźnika *siedlisko zasiedlone* na poziomie oceny co najmniej U1. 50-79%;
 - Utrzymanie wskaźnika *stan (potencjał) ekologiczny wód* na poziomie oceny co najmniej U1. IV;
 - Utrzymanie wskaźnika *naturalność koryta* na poziomie oceny co najmniej U1. III.

Jako cele działań ochronnych dla czerwończyka nieparka *Lycaena dispar* wskazano:

- Utrzymanie wskaźnika *populacja* na poziomie oceny FV. Utrzymanie gatunku na co najmniej 4 stanowiskach w obszarze.
- Utrzymanie dobrego stopnia zachowania cech siedliska gatunku poprzez wznowienie/utrzymanie ekstensywnego sposobu użytkowania na zmiennowilgotnych łąkach trzęślicowych (6410) oraz niżowych i górskich świeżych łąkach użytkowanych ekstensywnie (6510). Występuje baza pokarmowa w postaci szczawiu lancetowatego i zwyczajnego. Z roślin nektarodajnych – m.in. krwawnica pospolita, czosnek kątowy, kominica zwyczajna, groszek łąkowy.

Celem działań ochronnych dla modraszka nausitous *Phengaris nausithous* jest:

- Utrzymanie wskaźnika *liczba obserwowanych osobników* na poziomie oceny co najmniej U1. 2-4 os./100 m;
- Utrzymanie wskaźnika *indeks liczebności* na poziomie oceny co najmniej U1. 5-10 os./100 m;
- Utrzymanie wskaźnika *powierzchnia siedliska* na poziomie oceny FV. >1 ha;
- Utrzymanie wskaźnika *dostępność roślin żywicielskich* na poziomie oceny FV. >20%;
- Określenie wartości wskaźnika *dostępność mrówek gospodarzy*. Obecnie ocena XX;
- Utrzymanie wskaźnika *zarastanie ekspansywnymi bylinami* na poziomie oceny FV. <25%;
- Utrzymanie wskaźnika *zarastanie przez drzewa/krzewy* na poziomie oceny FV. <25%.

Celem działań ochronnych dla modraszka telejus *Phengaris telejus* jest:

- Utrzymanie wskaźnika *liczba obserwowanych osobników* na poziomie oceny co najmniej U1. 4-8 os./100 m;
- Utrzymanie wskaźnika *indeks liczebności* na poziomie oceny co najmniej U1. 10-20 os./100 m;
- Utrzymanie wskaźnika *powierzchnia siedliska* na poziomie oceny FV. >1 ha;
- Utrzymanie wskaźnika *dostępność roślin żywicielskich* na poziomie oceny FV.

- >20%;
- Określenie wartości wskaźnika *dostępność mrówek gospodarzy*. Obecnie ocena XX;
- Utrzymanie wskaźnika *zarastanie ekspansywnymi bylinami* na poziomie oceny FV. <25%;
- Utrzymanie wskaźnika *zarastanie przez drzewa/krzewy* na poziomie oceny FV. <25%.

Jako cel działań ochronnych dla bolenia *Aspius aspius* wskazano:

- Utrzymanie wskaźnika *względna liczebność* na poziomie oceny co najmniej U1. 0,003-0,01;
- Utrzymanie wskaźnika *struktura wiekowa* na poziomie oceny co najmniej U1. Obecne 2 kategorie wiekowe;
- Utrzymanie wskaźnika *udział gatunku w zespole ryb i minogów* na poziomie oceny co najmniej U1. 1-3%;
- Utrzymanie wskaźnika *EFI+* na poziomie oceny co najmniej U1. 3;
- Utrzymanie wskaźnika *jakość hydromorfologiczna* na poziomie oceny FV. Średnia z ocen 6 elementów hydromorfologicznych: geometria koryta, substrat denny, charakterystyka przepływu, charakter i modyfikacja brzegów, mobilność koryta oraz ciągłość cieku ma zamykać się w przedziale 1,0-2,5 pkt.

Za cele działań ochronnych dla różanki pospolitej *Rhodeus amarus* uznano:

- Utrzymanie wskaźnika *względna liczebność* na poziomie oceny co najmniej U1. 0,005-0,01;
- Utrzymanie wskaźnika *struktura wiekowa* na poziomie oceny co najmniej U1. 5-25%;
- Utrzymanie wskaźnika *udział gatunku w zespole ryb i minogów* na poziomie oceny co najmniej U1. 0,5-20%;
- Utrzymanie wskaźnika *EFI+* na poziomie oceny co najmniej U1. 3;
- Utrzymanie wskaźnika *jakość hydromorfologiczna* na poziomie oceny FV. Średnia z ocen 6 elementów hydromorfologicznych: geometria koryta, substrat denny, charakterystyka przepływu, charakter i modyfikacja brzegów, mobilność koryta oraz ciągłość cieku ma zamykać się w przedziale 1,0-2,5 pkt.

Cele działań ochronnych dla kielba białopłetwego *Romanogobio albpinnatus* to:

- Utrzymanie wskaźnika *względna liczebność* na poziomie oceny co najmniej U1. 0,001-0,005;
- Utrzymanie wskaźnika *struktura wiekowa* na poziomie oceny co najmniej U1. Brak jednej kategorii wiekowej;
- Utrzymanie wskaźnika *udział gatunku w zespole ryb i minogów* na poziomie oceny co najmniej U1. 0,1-1%;
- Utrzymanie wskaźnika *EFI+* na poziomie oceny co najmniej U1. 3;
- Utrzymanie wskaźnika *jakość hydromorfologiczna* na poziomie oceny FV. Średnia z ocen 6 elementów hydromorfologicznych: geometria koryta, substrat denny, charakterystyka przepływu, charakter i modyfikacja brzegów, mobilność koryta

oraz ciągłość cieku ma zamykać się w przedziale 1,0-2,5 pkt.

Jako cel działań ochronnych dla kumak nizinny *Bombina bombina* wskazano:

- Utrzymanie co najmniej 10 stanowisk gatunku w obszarze;
- Utrzymanie stanu ochrony siedliska na poziomie oceny U1. Udział szuwaru powyżej 10%; miejscami jego brak lub wysokość powyżej 1 m; z kępkową i nieliczną lub liczną, ale nie o pionowych pędach roślinnością zanurzoną i pływającą, o łagodnych brzegach zbiorników, ponad 50% powierzchni lustra wody zacienione, z płyciznami, z obecnymi rybami, z obecnością brzegów palisadek lub innych barier (murki) wokół 5-50%, wiejska (ekstensywna) zabudowa otoczenia zbiornika, obecny co najmniej 1 zbiornik wody stojącej w promieniu 500 m.

Zgodnie z metodyką GIOŚ, dla tego kumaka nizinnego nie ocenia się stanu populacji na poziomie stanowiska tylko na poziomie regionu biogeograficznego, stąd cel dotyczący populacji określono w stanowiskach.

Cele działań ochronnych dla bobra europejskiego *Castor fiber* to:

- Utrzymanie wskaźnika na poziomie oceny FV. Utrzymanie populacji przynajmniej na dotychczasowym poziomie 1-2 rodziny/10 km linii brzegowej;
- Utrzymanie wskaźnika *baza pokarmowa* na poziomie oceny U1. Obecność preferowanych gatunków drzew i krzewów na 20-40% punktów monitoringowych; udział preferowanych drzew i krzewów średnio 20-50% wszystkich gatunków; udział brzegu z zadrzewieniami średnio 20-40% linii brzegowej; udział drzew o pierśnicy 2,5-15 cm na poziomie 25-50%; dostępność grążeli i grzybieni na mniej niż 50% zbiorników odnotowanych w sąsiedztwie punktów monitoringowych;
- Utrzymanie wskaźnika *udział siedliska kluczowego dla gatunku* na poziomie oceny U1. Udział procentowy punktów monitoringowych, w sąsiedztwie których odnotowano obecność preferowanych typów: zbiorników wodnych 5-20%, cieków wodnych 10-40%; na których odnotowano spadek mniejszy niż 10‰ – 20-50%; umiarkowane zmiany poziomu wody wpływające na umiejscowienie wejścia do nor i żeremi względem powierzchni wody (1-2 m). Nie powodują zniszczenia konstrukcji bobrowych. Mogą jednak okresowo prowadzić do zalania nor i żeremi;
- Utrzymanie wskaźnika *charakter strefy brzegowej* na poziomie oceny co najmniej U1. 0,50-0,80;
- Utrzymanie wskaźnika *stopień antropopresji* na poziomie oceny co najmniej U1. 0,50-0,75.

Dla wydry *Lutra lutra* celami działań ochronnych są:

- Osiągnięcie wskaźnika na poziomie oceny U1. Utrzymanie populacji przynajmniej na dotychczasowym poziomie <0,6 os./ 10 km linii brzegowej. Obecnie wskaźnik na poziomie oceny U2;;
- Utrzymanie wskaźnika *baza pokarmowa* na poziomie oceny FV. Biomasa ryb >10g/m², zróżnicowanie gatunkowe ichtiofauny >8/>3², miejsca rozrodu płazów liczne, naturalność koryta rzeki >50%;
- Utrzymanie wskaźnika *udział siedliska kluczowego dla gatunku* na poziomie oceny

U1. Udział preferowanych odcinków rzek (>3m szerokości) 20-50%, obecność preferowanych zbiorników wodnych (>30ha) 5-10%, obecność mniejszych zbiorników wodnych (<30ha) 5-20%;

- Utrzymanie wskaźnika *charakter strefy brzegowej* na poziomie oceny FV. >0,85;
- Utrzymanie wskaźnika *stopień antropopresji* na poziomie oceny FV. >0,70.

Siedliska 6410, 6440 oraz 6510 zostały stwierdzone w układzie mozaikowym na ok. 18,85% powierzchni wszystkich ww. siedlisk. Zbiorowiska tworzą mozaikę w konfiguracjach 6440-6410-6510, 6410-6510 oraz 6410-6440. Zważywszy na brak właściwych wytycznych ujętych w obowiązujących metodykach w związku z mozaiką siedlisk, wyznaczono cele działań ochronnych w oparciu o aktualne wytyczne dla każdego z typu siedliska.

Dla pozostałych parametrów lub wskaźników niemożliwe jest określenie mierzalnego stanu, bądź osiągnięcie zakładanego celu działań ochronnych w okresie 10 lat obowiązywania planu zadań ochronnych.

Po wyznaczeniu celów działań ochronnych dla poszczególnych przedmiotów ochrony określono odpowiednie działania ochronne.

Dla starorzeczy i naturalnych eutroficznych zbiorników wodnych ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion* zaproponowano edukację społeczeństwa w zakresie ochrony siedliska np. poprzez rozprowadzanie ulotek informacyjnych.

W przypadku siedlisk leśnych – grądu środkowoeuropejskiego i subkontynentalnego *Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum* – zalecono prowadzenie gospodarki leśnej wg zasad pozwalających na poprawę stanu ochrony siedliska. Wymieniono tu: możliwie najszersze stosowanie rębni stopniowych i przerębowych z długim i bardzo długim okresem odnowienia (ok. 40 l.), preferowanie odnowienia naturalnego, kształtowanie odpowiedniego składu gatunkowego dostosowanego do siedliska, usuwanie z drzewostanu gatunków obcych geograficznie (dąb czerwony) i ekologicznie (sosna, modrzew), pozostawianie na siedliskach przyrodniczych drzew martwych i zamierających (z wyłączeniem sytuacji kłęskowych, zagrożenia stanu zdrowotnego drzewostanów oraz zagrożenia bezpieczeństwa publicznego), pozostawianie drzew biocenotycznych, pozostawienie do naturalnego rozpadu ok. 5% drzewostanów osiągających wiek rębności lub zaplanowanych do użytkowania rębnego.

Dla łągów wierzbowych, topolowych, olszowych i jesionowych (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*, olsy źródłiskowe) oraz łągowych lasów dębowo-wiązowo-jesionowych *Ficario-Ulmetum*, przewidziano pozostawienie bez użytkowania lub użytkowanie z zachowaniem areалу, struktury i składu gatunkowego właściwego dla siedliska oraz usunięcie gatunków obcych geograficznie z drzewostanu.

Dla siedlisk łąkowych i powiązanych z nimi gatunków motyli (6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe *Molinion*, 6440 Łąki selernicowe *Cnidion dubii*, 6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie *Arrhenatherion elatioris*, 6179 Modraszek nausitous *Phengaris nausithous*, 6177 Modraszek telejus *Phengaris telejus*, 1060 Czerwończyk nieparek *Lycaena dispar*), zaplanowano prowadzenie ekstensywnego użytkowania kośnego, kośno-pastwiskowego lub pastwiskowego (działanie obligatoryjne) oraz użytkowanie zgodne z wymogami zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych WPR.

Dla kumaka nizinnego *Bombina bombina* jako działanie ochronne zaplanowano budowę zbiornika wodnego na działce nr 772 w miejscowości Bieliny (gmina Ulanów).

W odniesieniu do bolenia *Aspius aspius* z działań ochronnych rekomenduje się ograniczenie połowów wędkarskich – wprowadzenie dla wędkarzy limitu połowu bolenia wynoszącego 1 sztukę na dobę na wędkarza; ochronę populacji tarłowej - wprowadzenie wymiaru gospodarczego dla bolenia wynoszącego do 55 cm mierzonych od końca pyska do końca płetwy ogonowej oraz okresu ochronnego od dnia 01 stycznia do dnia 30 kwietnia; ograniczenie liczebności populacji kormorana czarnego do poziomu 200 osobników zwłaszcza w okresie jesienno-zimowym; ochronę przed kłusownictwem - zwiększenie nadzoru ze strony służb państwowych i społecznych nad wodami znajdującymi się w granicach obszaru Natura 2000.

W przypadku kielba białopłetwego *Romanogobio albpinnatus*, jako działania ochronne wyznaczono: rozpoznanie i objęcie ochroną zidentyfikowanych miejsc tarła gatunku, edukacja wędkarzy w zakresie odróżniania gatunków kielbi, a także nie realizowanie prac hydrotechnicznych, w tym zabudowy i modyfikacji brzegów na wskazanych odcinkach rzeki, z wyjątkiem prac i robót wynikających z ochrony przeciwpowodziowej oraz życia i zdrowia ludzi. Działania edukacyjne ograniczą śmiertelność gatunku wynikającą z pomyłek w rozpoznaniu, pozwolą również włączyć wędkarzy w ochronę tego cennego gatunku. Wędkarze mogą pomóc gromadzić dane o występowaniu oraz oceniać tendencje populacyjne.

W odniesieniu do różanki *Rhodeus amarus* jako działanie ochronne rekomenduje się edukację wędkarzy w zakresie ochrony gatunku np. poprzez rozprowadzanie ulotek edukacyjnych wraz z pozwoleniami na wędkowanie.

Działania ochronne zaplanowane dla ryb, również w dłuższej perspektywie, powinny pozwolić na utrzymanie chronionych populacji w obszarze oraz zachowanie podstawowych parametrów ich siedlisk, czyli na realizację celów ochrony.

Dla pozostałych siedlisk będących przedmiotami ochrony w obszarze (3270 Zalewane muliste brzegi rzek z roślinnością *Chenopodium rubri p.p.* i *Bidention p.p.*) oraz pozostałych gatunków zwierząt (trzepli zielonej *Ophiogomphus cecilia*, bobra *Castor fiber*, wydry *Lutra lutra*) działań ochronnych nie przewidziano. Ochrona siedliska 3270 Zalewane muliste brzegi rzek z roślinnością *Chenopodium rubri p.p.* i *Bidention p.p.* nie wymaga podejmowania specjalnych działań. Siedlisko to potrzebuje utrzymania naturalnych procesów rzecznych, odpowiedzialnych za jego kształtowanie, a także ochrony przed przekształceniem i zanieczyszczeniem. Specjalnych zabiegów ochronnych nie wymagają również: trzepla zielona *Ophiogomphus cecilia*, bóbr *Castor fiber*, wydra *Lutra lutra*.

Działania związane z monitoringiem realizacji działań ochronnych opierać się będą głównie na dwukrotnym, w trakcie obowiązywania planu, monitoringu stanu ochrony przedmiotów ochrony z zastosowaniem metodyki GIOŚ. Wyjątkiem są: dwa gatunki modraszków tj. modraszek telejus i modraszek nausitous (dla których przewidziano monitoring trzykrotny) oraz bóbr i wydra, które planuje się monitorować jednokrotnie.

W toku prac nad sporządzeniem planu zadań ochronnych dla obszaru stwierdzono brak konieczności przeprowadzania uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiotach ochrony i uwarunkowaniach ich ochrony, z uwagi na fakt, iż przedmiotowy plan dotyczy gruntów

zlokalizowanych poza zarządem PGL Lasy Państwowe, i które zostały całościowo zinwentaryzowane przez wykonawcę dokumentacji pzo. Mając na uwadze powyższe, jak również na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych uznano, że przeprowadzona inwentaryzacja w obszarze nie wymaga na chwilę obecną uzupełnienia.

Dla siedlisk 3130 brzegi lub osuszane dna zbiorników wodnych ze zbiorowiskami z *Littorelletea*, *Isoëto-Nanojuncetea* i 6430 ziołorośla górskie *Adenostylion alliariae* i ziołorośla nadrzeczne *Convolvuletalia sepium* nie określono zagrożeń, celów ochrony oraz działań ochronnych. Siedlisko 3130 nie zostało stwierdzone w obszarze podczas inwentaryzacji przyrodniczej w 2021 r. W 2008 roku w obszarze stwierdzono 5 płątów o łącznej powierzchni 0,69 ha, co wskazuje na błąd techniczny przy aktualizacji Standardowego Formularza Danych, gdzie wskazano powierzchnię 1,02 ha. Część płątów wykazana w 2008 roku, obecnie obejmuje siedlisko 3150. Zatem siedlisko może wykształcać się realnie na powierzchni ok. 0,65 ha. Z kolei siedlisko 6430 ma znikomy areal w obszarze – w 2021 r. stwierdzono zaledwie 2 niewielkie płąty o łącznej powierzchni 0,07 ha. Nie jest też typowo wykształcone. Z tego też względu ocena reprezentatywności zawarta w SDF dla obu siedlisk powinna zostać zmieniona na D.

W dokumencie zawarto wskazania do zmiany czterech studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (miasto Leżajsk, miasto i gmina Nowa Sarzyna, gmina Zaleszany, gmina Gorzyce) oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Radomyśl. Wskazania te dotyczą głównie kolizji zapisów z potrzebami ochrony siedlisk przyrodniczych.

Sporządzenie planu ochrony dla obszaru nie jest konieczne – działania ochronne można realizować w ramach planu zadań ochronnych. Kolejny plan zadań ochronnych powinien być opracowany po expiracji niniejszego.

Ustanowienie planu zadań ochronnych poprzedzone zostało przeprowadzeniem postępowania z udziałem społeczeństwa. Komunikacja z zainteresowanymi stronami w procesie przygotowania projektu PZO dla Obszaru opierała się o stronę internetową RDOŚ w Rzeszowie <http://rzeszow.rdos.gov.pl/>. Zamieszczano tam informacje o projekcie, w ramach którego realizowane było niniejsze opracowanie (projekt POIS.02.04.00-00-0193/16), postępie prac nad projektem planu, wykonawcy, terminach i miejscach spotkań oraz obwieszczenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie o rozpoczęciu i zakończeniu opracowywania projektu planu zadań ochronnych.

Podstawowe znaczenie dla komunikowania się z grupami interesu, osobami i instytucjami w różny sposób związanymi z obszarem miały spotkania Zespołu Lokalnej Współpracy. Zaproszeni do niego byli przedstawiciele wszystkich jednostek samorządowych, organizacji społecznych związanych z ochroną przyrody, instytucji zajmujących się planowaniem przestrzennym, zarządzaniem wodami powierzchniowymi etc., a także podmioty prowadzące działalność w obszarze i jego sąsiedztwie. O terminach, miejscu i organizacji spotkań Zespołu Lokalnej Współpracy uczestnicy byli powiadamiani pocztą elektroniczną lub telefonicznie. Informacje o spotkaniach zamieszczane były także na stronie internetowej RDOŚ w Rzeszowie.

I spotkanie Zespołu Lokalnej Współpracy (ZLW) – w związku istniejącą sytuacją epidemiczną – odbyło się on-line w dniach 21.08.2020 – 04.09.2020 r. W tym okresie wszyscy zainteresowani mogli zgłaszać uwagi do materiałów zamieszczonych na stronie Regionalnej

Dyrekcji Ochrony Środowiska w Rzeszowie pod adresem <http://rzeszow.rdos.gov.pl/dolina-dolnego-sanu-plh180020>. Zamieszczono tam dokumentację Planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 w zakresie etapu I, opis granic obszaru objętego planem, metodyki inwentaryzacji siedlisk przyrodniczych i zwierząt oraz prezentacje przygotowane przez autora dokumentacji i Regionalną Dyrekcję Ochrony Środowiska w Rzeszowie.

II spotkanie Zespołu Lokalnej Współpracy (ZLW) – w związku istniejącą sytuacją epidemiczną – odbyło się on-line w dniu 25.02.2022. Przedstawiono na nim wyniki inwentaryzacji i oceny stanu zachowania siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków z załącznika II Dyrektywy siedliskowej, stwierdzonych w obszarze, podsumowanie prac, projekt korekty przebiegu granic obszaru, wskazanie istniejących i potencjalnych zagrożeń dla przedmiotów ochrony oraz omówienie koncepcji ochrony obszaru. Przedstawione prezentacje zamieszczone są na stronie internetowej RDOŚ w Rzeszowie w zakładce: „Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 (PZO bis) POIS.02.04.00-00-0193/16” pod adresem <https://www.gov.pl/web/rdos-rzeszow/dolina-dolnego-sanu-plh180020>.

III spotkanie Zespołu Lokalnej Współpracy (ZLW) odbyło się on-line w dniu 24.06.2022. Przedstawiono na nim ostateczne zapisy opracowywanego dokumentu, podsumowano prace oraz omówiono zgłoszone po II spotkaniu ZLW uwagi. Przedstawione prezentacje zamieszczone są na stronie internetowej RDOŚ w Rzeszowie w zakładce: „Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 (PZO bis) POIS.02.04.00-00-0193/16”, pod adresem <https://www.gov.pl/web/rdos-rzeszow/dolina-dolnego-sanu-plh180020>.

Obwieszczeniem z dnia 22 września 2022 r., znak WPN.6320.2.8.2020.KB.119 Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie zawiadomił o możliwości udziału społeczeństwa w opracowywaniu dokumentu poprzez zapoznanie się z projektem planu zadań ochronnych i możliwości składania uwag i wniosków. Informacja została podana do publicznej wiadomości zgodnie z art. 39 ust. 1 pkt. 1, 2, 3, 4 i 5 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko i w związku z art. 28 ust. 4 ustawy o ochronie przyrody. Obwieszczenie zostało zamieszczone na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Rzeszowie (strony BIP), a także ukazało się drukiem w prasie lokalnej w dniu 28 września 2022 r.

Obwieszczenie było również wywieszane na tablicy ogłoszeń w urzędach gmin: Jarosław, Wiązownica, Leżajsk, Kuryłówka, Krzeszów, Tryńcza, Pysznica, Radomyśl nad Sanem, Zaleszany, Gorzyce, urzędach miast: Jarosław, Leżajsk, Stalowa Wola, urzędach miast i gmin: Nowa Sarzyna, Nisko, Rudnik nad Sanem, Ulanów, Sieniawa oraz w siedzibie Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Rzeszowie, w dniach 22 września 2023 r. – 21 października 2023 r. Osoby zainteresowane projektem miały 21 dni na składanie uwag i wniosków. Ich zestawienie wraz z informacjami, w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie uwzględnione, zawarto w tabeli nr 1.

Tabela nr 1. Zestawienie uwag i wniosków zgłoszonych w wyniku 21-dniowych konsultacji społecznych projektu zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie w sprawie ustanowienia Planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000

L.p.	Uwagi i wnioski	Podmiot zgłaszający	Odpowiedź	Sposób uwzględnienia uwagi w treści zarządzenia
	W trakcie konsultacji wniesiono następujące uwagi:			
1.	<p>1. Załącznik nr 3 pkt. 8</p> <p><i>Opis zagrożeń siedliska 9170 grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny</i></p> <p><i>Jest: istniejące: 101 Masowe występowanie licznych gatunków ekspansywnych obcego pochodzenia powoduje ubożenie składu florystycznego łąk.</i></p> <p><i>Uwaga: czy to zagrożenie faktycznie dotyczy grądu?</i></p> <p>2. Załącznik nr 5 pkt. 5</p> <p><i>9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny Galio-Carpinetum, Tilio Carpinetum</i></p> <p><i>Jest: Gospodarowanie wg zasad zrównoważonej gospodarki leśnej: możliwie najszersze stosowanie rębni stopniowych i przerębowych z długim i bardzo długim okresem odnowienia (ok. 40 l.)</i></p> <p><i>Propozycja: ze względu na stosowany na siedliskach 9170 zestaw gatunków proponuje się wprowadzić rozpiętość okresu odnowienia 11-40 lat</i></p> <p>3. Niezgodność projektu zarządzenia z Programem Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Rudnik przygotowanym na lata 2022-2031. Wg Programu Ochrony Przyrody na</p>	<p>Nadleśniczy Nadleśnictwa Rudnik</p> <p>pismo z dnia 06.10.2022 r.</p> <p>Zn. spr.: ZG.7210.6.2 022</p>	<p>ad.1. Uwagę uwzględniono – zapis skorygowano.</p> <p>ad.2. Uwagi nie uwzględniono – na terenie Nadleśnictwa Rudnik nie stwierdzono siedliska przyrodniczego 9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny zarówno podczas inwentaryzacji przeprowadzonej na potrzeby sporządzenia projektu planu zadań ochronnych dla obszaru jak i w Programie Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Rudnik przygotowanym na potrzeby PUL na lata 2022-2031.</p> <p>ad.3. Uwagę częściowo uwzględniono – Program ochrony przyrody dla nadleśnictwa jest odrębnym dokumentem wykonywanym na innych zasadach, który zwykle nie obejmuje pełnej inwentaryzacji siedlisk przyrodniczych. Na II spotkaniu ZLW pojawił się wniosek nadleśnictwa o rozszerzenie zasięgu siedliska 91F0 na cały oddz. 296a, kosztem siedliska 91E0 i uwaga ta została uwzględniona. Wspomniane materiały przekazane po III spotkaniu ZLW przeanalizowano i podtrzymano wykonaną</p>	<p>ad. 1. Uwagę uwzględniono</p> <p>ad. 2. Uwagi nie uwzględniono</p> <p>ad.3. Uwagę częściowo uwzględniono</p>

L.p.	Uwagi i wnioski	Podmiot zgłaszający	Odpowiedź	Sposób uwzględnienia uwagi w treści zarządzenia
	<p><i>terenie w zarządzie Nadleśnictwa występuje jedynie siedlisko przyrodnicze 91F0 na powierzchni 16,69 ha oraz brak jest siedlisk 91E0. Powyższe wątpliwości były podniesione podczas II i III spotkania Zespołu Lokalnej Współpracy przeprowadzonego w ramach opracowania planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Dolnego Sanu PLH180020</i></p>		<p>w ramach sporządzania planu zadań ochronnych identyfikację siedlisk. Obecnie skorygowano tylko zasięg siedlisk, dostosowując go do przebiegu wydzielań leśnych.</p>	
2.	<p><i>W załączniku nr 2 do projektu zarządzenia na arkuszu mapy nr 4/11 zgodnie z legendą obszar nadleśnictwa oznaczony został kolorami zielonym jako siedlisko przyrodnicze 9170 Grąd Środkowoeuropejski i subkontynentalny oraz niebieskim jako siedlisko przyrodnicze 91F0 Łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe.</i></p> <p><i>We fragmencie lasu opisanego kolorem niebieskim jako siedlisko 91F0 Łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe zgodnie z zapisami w Programie Ochrony Przyrody oraz Prognozą Oddziaływania na Środowisko Planu Urządzenia Lasu dla Nadleśnictwa Rozwadów na lata 2022-2031 występuje siedlisko 9170 Grąd Środkowoeuropejski i subkontynentalny.</i></p> <p><i>Natomiast siedlisko 9170 Grąd Środkowoeuropejski i subkontynentalny</i></p>	<p>Nadleśniczy Nadleśnictwa Rozwadów</p> <p>pismo z dnia 13.10.2022 r.</p> <p>Zn. spr.: ZG.7210.2.2 022</p>	<p>Uwagi nie uwzględniono – Program ochrony przyrody dla nadleśnictwa jest odrębnym dokumentem wykonywanym na innych zasadach, który zwykle nie obejmuje pełnej inwentaryzacji siedlisk przyrodniczych. W ramach sporządzania planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 taka inwentaryzacja była wykonana, w związku z czym podtrzymuje się uzyskane wyniki.</p>	<p>Uwagi nie uwzględniono</p>

L.p.	Uwagi i wnioski	Podmiot zgłaszający	Odpowiedź	Sposób uwzględnienia uwagi w treści zarządzenia
	<p><i>oznaczone w załączniku mapowym kolorem zielonym obejmuje niewielki fragment drzewostanu, na którym nie stwierdzono żadnych siedlisk przyrodniczych objętych ochroną na obszarze Natura 2000 Dolina Dolnego Sanu.</i></p>			
3.	<p>Uwaga dotycząca występowania czerwonończyka nieparka <i>Lycaena dispar</i> na terenie działek ewid. nr 819, 820/1 obręb Gorzyce, powiat tarnobrzeski.</p> <p><i>Wpisanie w ramach PZO Czerwończyka nieparka na terenie działek m.in. 819, 820/1 obręb Gorzyce uniemożliwi zachowania ciągłości istniejących obszarów przeznaczonych pod wydobycie surowca naturalnego. Działki nr ewid. 668, 669, 816, 670, 621 obręb Gorzyce objęte są miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego przyjętego Uchwałą Rady Gminy Gorzyce nr XV/84/03 z dnia 29.12.2003 roku w sprawie uchwalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na obszarze gminy Gorzyce (Dz. Urz. Woj. Podkarpackiego Nr. 184 poz. 3034 z dn. 30.12.2003r.) gdzie powyższe działki przeznaczone są pod teren powierzchniowej eksploatacji surowca mineralnego oznaczonego symbolem „PE”. Działki nr ewid. 820/2, 621, 767,766,</i></p>	<p>Wójt Gminy Gorzyce</p> <p>pismo z dnia 07.11.2022 r.</p> <p>Zn. spr.: GR-I.5315.16.20 22</p>	<p>Uwagi nie uwzględniono – wykreślenie areалу występowania gatunku, w taki sposób, że obejmuje on działki ewidencyjne 819 i 820/1 w Gorzycach, nie wyklucza ich zagospodarowania jako miejsca eksploatacji surowca naturalnego do produkcji cegieł czy innych materiałów budowlanych.</p> <p>Czerwończyk nieparek jest gatunkiem szeroko rozpowszechnionym w Polsce i częstym regionalnie, chociaż nielicznym na stanowiskach i dość osiadłym. Zajmuje siedliska bardzo zróżnicowane, wśród których obok wilgotnych łąk i łęgów występują nitrofilne ziołorośla, a nawet silnie antropogeniczne płaty roślinności na gruzowiskach, o ile występują w nich gatunki żywicielskie gąsienic. Te ostatnie żerują na różnych gatunków szczawiów, w tym przede wszystkim na szczawiu błotnym (<i>Rumex palustris</i>), wodnym (<i>R. aquaticus</i>),</p>	<p>Uwagi nie uwzględniono – zapisy planu nie wykluczają wskazanego przez podmiot użytkowania</p>

L.p.	Uwagi i wnioski	Podmiot zgłaszający	Odpowiedź	Sposób uwzględnienia uwagi w treści zarządzenia
	<p>769, 768, 619, 613 obręb Gorzyce nie są objęte miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gorzyce na podstawie Uchwały Rady Gminy Gorzyce nr XXVIII/ 168/20 z dnia 17.11.2020 roku działki nr ewid. 820/2, 621, 767, 766, 769, 768 obręb Gorzyce przeznaczone są pod tereny górnicze oznaczone symbolem 6PG, działka nr ewid. 619 obręb Gorzyce przeznaczona jest pod teren górniczy oznaczony symbolem 5PG zaś działka nr ewid. 613 obręb Gorzyce przeznaczona jest pod teren powierzchniowej eksploatacji oznaczony symbolem 2PE.</p> <p>Na powyższych działkach objętych planem oraz na działkach przeznaczonych w studium uwarunkowań pod teren górniczy i powierzchniową eksploatację prowadzone było wydobywanie surowca naturalnego. Działki nr ewid. 819/ i 820/2 obręb Gorzyce znajdują się pomiędzy tymi obszarami i dzieli ich różnica w najmniejszym fragmencie wynosząca ok. 35 metrów.</p> <p>Ponadto wskazuje, że na działkę nr ewid. 819 obręb Gorzyce została wydana decyzja dokumentująca złożenie surowca ilastego „Gorzyce-Cetnarski IV” na</p>		<p>lancetowatym (<i>R. hydrolopathum</i>), a rzadziej na innych gatunkach, takich jak szczaw tępolistny (<i>R. obtusifolius</i>) czy kędzierzawy (<i>R. crispus</i>).</p> <p>Występowanie nieparka określano po pierwsze w oparciu o obserwacje osobników dorosłych (imagines), a także poprzez stwierdzenia złoża jaj. Obydwie wymienione przesłanki pozwalają stwierdzić jedynie punktowo obecność gatunku, a właściwy areal występowania został określony poprzez ich przestrzenne powiązanie ze stanowiskami gatunków szczawów uznanych za rośliny żywicielskie gąsienic nieparka. W ten sposób wyznaczono granice powierzchni ważnych dla występowania nieparka. Jest on jednak gatunkiem zdolnym do łatwego przemieszczania się pomiędzy różnymi fragmentami swojego arealu, dlatego okresowa zmiana zagospodarowania różnych jego części nie stanowi istotnego zagrożenia dla gatunku, pod warunkiem spełnienia pewnych warunków. Należą do nich w szczególności:</p> <p>1) powstrzymanie się od trwałej zabudowy przedmiotowych działek,</p>	

L.p.	Uwagi i wnioski	Podmiot zgłaszający	Odpowiedź	Sposób uwzględnienia uwagi w treści zarządzenia
	<p><i>podstawie decyzji Starosty Tarnobrzeskiego znak RO.IV.6528.07.2020.</i></p> <p><i>Wnoszę zatem o wyłączenie z siedliska Czerwończyka nieparka Lycaena dispar w ramach prowadzonych ustaleń planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Dolnego Sanu PLH180020 na terenie gminy Gorzyce na działkach nr ewid. 819 oraz 820/1 obręb Gorzyce dla zachowania ciągłości wydajności terenu przeznaczonego pod eksploatację, ewentualnie rozważenia wyłączenia z w/w siedliska innych terenów okalających tereny górnicze pod przyszły rozwój obszaru gminy Gorzyce.</i></p>		<p>2) zachowywanie w powstałych wyrobiskach płycizn brzegowych, na których możliwa jest łatwa sukcesja roślinności higrofilnej,</p> <p>3) rekultywacja powstałego wyrobiska w kierunku wodnym, poprzez zachowanie zbiornika wodnego ze spontanicznie rozwijającą się roślinnością szuwarową,</p> <p>4) wprowadzenie na brzegi powstałego zbiornika kęp szczawiów wielkolistnych, wymienionych wyżej, z pobliskich stanowisk położonych na brzegach zbiorników wodnych i w towarzyszących im szuwarach i ziołoroślach.</p> <p>Przy takim sposobie prowadzenia eksploatacji, a później rekultywacji przyszłego wyrobiska areal czerwończyka nieparka nie pozostanie naruszony, a poprzez szersze rozprzestrzenienie gatunków żywicielskich gąsienic może nastąpić wzmocnienie lokalnej populacji.</p> <p>Reasumując, przedstawiony w piśmie planowany sposób zagospodarowania dz. ew. 819 i 820/1 w Gorzycach nie pozostaje w sprzeczności z zapisami planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000.</p>	

W wyniku akceptacji propozycji zmiany SDF dla przedmiotowego obszaru przez Generalną Dyрекcyję Ochrony Środowiska zaktualizowano powierzchnię siedlisk przyrodniczych.

W związku z powyższym Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie powtórzył konsultacje społeczne, dając wszystkim zainteresowanym dodatkową możliwość zapoznania się z zapisami projektu zarządzenia.

Obwieszczeniem z dnia 31 października 2023 r., znak: WPN.6320.1.2.2023.AC.11, WPN.6320.2.6.2022.AC.25, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie zawiadomił o możliwości udziału społeczeństwa w opracowywaniu dokumentu poprzez zapoznanie się z projektem planu zadań ochronnych i możliwości składania uwag i wniosków. Informacja została podana do publicznej wiadomości zgodnie z art. 39 ust. 1 pkt. 1-5 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko i w związku z art. 28 ust. 4 ustawy o ochronie przyrody. Obwieszczenie zostało zamieszczone na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Rzeszowie (strony BIP), a także ukazało się drukiem w prasie lokalnej w dniu 6 listopada 2023 r. Obwieszczenie było również wywieszane na tablicy ogłoszeń w urzędach gmin: Jarosław, Wiązownica, Leżajsk, Kuryłówka, Krzeszów, Tryńcza, Pysznica, Radomyśl nad Sanem, Zaleszany, Gorzyce, urzędach miast: Jarosław, Leżajsk, Stalowa Wola, urzędach miast i gmin: Nowa Sarzyna, Nisko, Rudnik nad Sanem, Ulanów, Sieniawa oraz w siedzibie Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Rzeszowie, w dniach 31 października 2023 r. do 5 stycznia 2024 r. Osoby zainteresowane projektem miały 21 dni na składanie uwag i wniosków. Ich zestawienie wraz z informacjami, w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie uwzględnione, zawarto w tabeli nr 2.

Tabela nr 2. Zestawienie uwag i wniosków zgłoszonych w wyniku ponownych 21-dniowych konsultacji społecznych projektu zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie w sprawie ustanowienia Planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000

L.p.	Uwagi i wnioski	Podmiot zgłaszający	Odpowiedź	Sposób uwzględnienia uwagi w treści zarządzenia
1.	<i>Działając w imieniu Gminy Zaleszany wnoszę sprzeciw i nie wyrażam zgody na dodanie nieruchomości stanowiącej własność Gminy Zaleszany, w ewidencji gruntów oznaczonej numerem 407 o pow. 3,5091 ha, położonej w miejscowości Turbia do obszarów chronionych - Natura 2000 Dolina Dolnego Sanu PLH180020. Nieruchomość niniejsza</i>	Wójt Gminy Zaleszany pismo z dnia 15.11.2023 r. Zn. spr.: GKM-II.6840.1.71.2023	Obszar Natura 2000 Dolina Dolnego Sanu PLH180020 jako obszar mający znaczenie dla Wspólnoty został zatwierdzony decyzją Komisji Europejskiej 2011/64/UE [decyzja Komisji z dnia 10 stycznia 2011 r. w sprawie przyjęcia na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG czwartego zaktualizowanego wykazu terenów mających	Uwagi nie uwzględniono

L.p.	Uwagi i wnioski	Podmiot zgłaszający	Odpowiedź	Sposób uwzględnienia uwagi w treści zarządzenia
	<p><i>w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, uchwalonym uchwałą Rady Gminy w Zaleszanych nr VI/106/2019 z dnia 29 kwietnia 2019 roku zmienioną uchwałą nr LI/630/2022 z dnia 28 grudnia 2022 roku położona jest terenach oznaczonych symbolem - U - przeznaczonych pod zabudowę usługową. Włączenie nieruchomości do obszarów Natura 2000 Dolina Dolnego Sanu uniemożliwi wykorzystanie nieruchomości zgodnie z jej przeznaczeniem określonym w studium co w dużym zakresie wpłynie na gospodarkę finansową gminy. Gmina zostanie pozbawiona znacznych dochodów ze sprzedaży nieruchomości z przeznaczeniem pod zabudowę usługową.</i></p>		<p>znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny, notyfikowana jako dokument nr C(2010) 9669; Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 33/146 z 08.02.2011]. Przedmiotowy obszar Natura 2000 Dolina Dolnego Sanu PLH180020, jako specjalny obszar ochrony siedlisk został natomiast wyznaczony rozporządzeniem Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 13 lipca 2022 r. (Dz. U. poz. 1955), które to rozporządzenie określa granice obszaru. W niemal niezmiennym kształcie obszar ten funkcjonuje zatem od 2011 r. Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 jest aktem prawa miejscowego, którego celem jest zatwierdzenie dokumentu planistycznego dla obszaru. Zakres planu zadań ochronnych określa art. 28 ust.10 ustawy o ochronie przyrody. Celem planu zadań ochronnych nie jest zmiana granic obszaru</p>	

L.p.	Uwagi i wnioski	Podmiot zgłaszający	Odpowiedź	Sposób uwzględnienia uwagi w treści zarządzenia
			Natura 2000, dla którego jest ustanawiany.	
2.	<p><i>Działając z zachowaniem 21 dniowego terminu od dnia ukazania się obwieszczenia z dnia 31.10.2023 r. odwołuję się od decyzji o umieszczeniu dz. 398 położonej w msc. Zbydniów, stanowiącej moją własność w projekcie zarządzenia w spr. ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Dolnego Sanu PLH 180020 oraz w projekcie zmiany zarządzenia z dnia 31 października 2016 r. w spr. ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru natura 2000 Dąbrowa koło Zaklikowa PLH180019 i wnoszę o jej usunięcie z ww. dokumentów.</i></p>	<p>Mieszkaniec Gminy Zaleszany pismo bez daty data wpływu do Urzędu 27.11.2023 r.</p>	<p>Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa z planu zadań ochronnych można jedynie wyłączyć tereny, które spełniają wymienione w art. 28 ust. 11 ustawy o ochronie przyrody kryteria:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ustanowiono tam plan ochrony, o którym mowa w art. 29 ww. ustawy, - pokrywają się w całości lub w części z obszarem parku narodowego, rezerwatu przyrody lub parku krajobrazowego, dla których ustanowiono plan ochrony uwzględniający zakres, o którym mowa w ust. 10 ww. ustawy, - pokrywają się w całości lub w części z obszarem parku narodowego lub rezerwatu przyrody, dla których ustanowiono zadania ochronne uwzględniające zakres, o którym mowa w ust. 10 ww. ustawy, - pokrywają się w całości lub w części z obszarem będącym w zarządzie nadleśnictwa, dla którego ustanowiony plan urządzenia lasu uwzględnia zakres, o którym mowa w ust. 10 ww. ustawy, - znajdują się w obszarach morskich. 	<p>Uwagi nie uwzględniono</p>

L.p.	Uwagi i wnioski	Podmiot zgłaszający	Odpowiedź	Sposób uwzględnienia uwagi w treści zarządzenia
			W przypadku przedmiotowej działki ww. przesłanki nie zachodzą.	

Karta projektu planu zadań ochronnych zamieszczona została również w publicznie dostępnych wykazach, zgodnie z art. 21 ust. 2 pkt 24 lit. a ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko w dniu 22 września 2022 r.

Projekt zarządzenia na podstawie art. 59 ust. 2 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie, uzgodniono również z Wojewodą Podkarpackim w dniu 8 marca 2024 r.

Ocena skutków regulacji (OSR)

1) Cel wprowadzenia zarządzenia

Celem zarządzenia jest wypełnienie zobowiązań prawa wspólnotowego i polskiego odnośnie zapewnienia właściwego (sprzyjającego) stanu ochrony na obszarach Natura 2000. Zgodnie z art. 3 Dyrektywy siedliskowej, spójna europejska sieć ekologiczna Natura 2000 ma umożliwić zachowanie siedlisk naturalnych wymienionych w załączniku I i siedlisk gatunków wymienionych w załączniku II, w stanie sprzyjającym ochronie w ich naturalnym zasięgu lub tam gdzie to stosowne – odtworzenie takiego stanu.

Natomiast zgodnie z art. 6 Dyrektywy siedliskowej dla specjalnych obszarów ochrony państwa członkowskie ustalą konieczne działania ochronne obejmujące, jeśli zaistnieje taka potrzeba, odpowiednie plany zagospodarowania opracowane specjalnie dla tych obiektów bądź zintegrowane z innymi planami rozwoju oraz odpowiednie działania prawne, administracyjne lub oparte na dobrowolnych umowach, korespondujące z ekologicznymi wymaganiami rodzajów siedlisk naturalnych wymienionych w załączniku I lub gatunków wymienionych w załączniku II żyjących w tych obiektach.

Ponadto zgodnie z art. 11 Dyrektywy siedliskowej Państwa członkowskie podejmą monitorowanie i nadzór stanu ochrony siedlisk naturalnych i gatunków o których mowa w art. 2 Dyrektywy siedliskowej, natomiast zgodnie z art. 17 Dyrektywy siedliskowej mają obowiązek raportowania co 6 lat na temat wprowadzania w życie działań podejmowanych na mocy dyrektywy.

Celem zarządzenia jest zatem zachowanie właściwego stanu ochrony lub dążenie do odtworzenia właściwego stanu zachowania przedmiotów ochrony występujących w Obszarze. Zostanie to wypełnione poprzez zaplanowanie i realizację działań ujętych w niniejszym zarządzeniu. Zarządzenie pozwoli również na monitorowanie przedmiotów ochrony oraz będzie ważnym przyczynkiem dla raportowania.

2) Konsultacje społeczne

Projekt wymaga konsultacji społecznych. Ich zakres został opisany powyżej.

3) Wpływ regulacji na sektor finansów publicznych, w tym budżet państwa i budżet jednostek samorządu terytorialnego

Realizacja działań ochronnych zawartych w niniejszym akcie prawnym będzie finansowana m.in. ze środków budżetu państwa w części, której dysponentem jest sprawujący nadzór nad Obszarem. Nie wyklucza się możliwości wykorzystania innych źródeł finansowania. Szacuje się, że koszt realizacji działań ochronnych zawartych w niniejszym planie, w tym działań monitoringowych, w okresie 10 lat, wyniesie łącznie około 590 tys. zł.

4) Wpływ regulacji na rynek pracy

Wejście w życie zarządzenia nie wpłynie na rynek pracy. Zarządzenie nie przewiduje jakichkolwiek ograniczeń dla rynku pracy. Realizacja zarządzenia może natomiast stworzyć okresowe miejsca pracy.

5) Wpływ regulacji na konkurencyjność wewnętrzną gospodarki

Wejście w życie zarządzenia nie wpłynie na konkurencyjność wewnętrzną gospodarki.

6) Wpływ regulacji na sytuację i rozwój regionów

Wejście w życie zarządzenia nie wpłynie w jakikolwiek sposób na sytuację i rozwój regionów. Może przyczynić się do zwiększenia wartości przyrodniczej obiektu a przez to do podniesienia i utrzymania jego atrakcyjności turystycznej.

7) Ocena pod względem zgodności z prawem Unii Europejskiej

Zarządzenie jest zgodne z prawem Wspólnoty Europejskiej, co więcej, jest wypełnieniem zobowiązań prawa Unii Europejskiej, o czym wspomiano w pkt 1.